

22.4. 3213 SAYILI MADEN KANUNU'NUN VE DİĞER KANUNLARIN BAZI MADDELERİNİN DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR KANUN TEKLİFİ KONUSUNDA ODAMIZ GÖRÜŞÜ:

GENEL DEĞERLENDİRME

Ülkemiz, 24 Ocak kararlarıyla başlayan 22 yıllık süreç içinde uyguladığı ekonomik programlar sonucunda bugün ağır bir borç yükü altına girmiş olup, sadece ekonomik kriz içerisinde olmaktan öte bunun yarattığı toplumsal ve siyasal bir krizi de birlikte yaşamaktadır.

1980 sonrasında bütçe-İçi yatırım, KİT transferleri ve faiz ödeme payları değerlendirildiğinde KİT'lerin giderek işlevsizleştirildiği, yatırımların %20'lerden %5'lere çekildiği, faiz ödemelerinin bütçe-İçi payının % 2,7'den % 50 düzeyine yükseldiği, ekonomik göstergeler bağlamında ülkenin yurtiçi ve yurtdışı tasarruf politikası araçlarını tümüyle kaybettiği ve tam anlamıyla iç ve dış borç ve sıcak paraya dayalı bir tasarruf yapısına yöneldiği görülmektedir.

Ülkede gelir dağılımı sonuçlarına bakıldığında; -1994 DİE araştırma sonuçlarına göre-nüfusun en alt %20'lik bölümünün ulusal gelirin %4,9'unu, en üst %20'lik bölümünün ise ulusal gelirin %60'ını aldığı görülmektedir. Gerçekte ise ülkemizdeki en büyük 500 sanayi kuruluşunun bilanço yapıları incelendiğinde karlarının büyük bölümünün faaliyet dışı alanlardan, rant gelirlerinden kaynaklandığı görülmektedir. Bu ise, ülkede tasarruf edilebilir ve yatırıma sevk edilebilecek kaynakların önemli bir bölümünün varlıklı sınıflarca lüks tüketime harcadığını göstermektedir.

Yatırım azlığının nedeni, küreselleşme politikaları sonucunda ülkedeki ekonomik yapının yatırımdan caydırıcı özellik taşıması ve uluslararası sermaye hareketlerinin denetimindeki döviz kurlarının istikrarsızlığının yatırım projelerinde risk faktörlerini artırmasıdır.

Ülkenin kalkınmasının ancak sabit sermaye ve eğitim ve araştırma geliştirme (AR-GE) yatırımlarına çok daha fazla kaynak ayrılmasıyla mümkün olacağı açıkken, uygulanan politikalar ve ülkeyi dünya ekonomisiyle bütünleştirecek ve uluslararası sermayenin denetimine sokacak olan düzenlemeleri içeren yapısal reformlar, yerüstü ve yeraltı kaynaklarının özelleştirmeler ve kuralsızlaştırma yoluyla ulusaşırı sermayenin denetimine bırakılmasına yöneliktir.

Türkiye, son 30 yılda yabancı sermayeyi çekme yönünde getirdiği düzenlemelerden bir sonuç alamamış olmasına karşın, yabancı sermayeye güven verme ve avantaj sağlama çabalarını sürdürmenin dışında bir önlem almamaktadır.

Ülke ekonomisi konusunda söylenecek çok şey bulunmakla birlikte, ekonomiyi değerlendirmede özellikle yatırımlar ve buna yönelik tercih politikalarını ve yabancı sermayeye yönelik ayrıcalıklı yaklaşımı vurgulamamızın nedeni, madencilik gibi araştırma-yatırım maliyetlerinin yüksek olduğu bir sektörde de son 20 yılda yatırımların giderek düşmesi, ülkemizde bu sektörde yaratılan katma değer gelişmiş ülkelerdekine çok altında

kalması nedeniyle, “Maden Yasası”nda sektörü canlandırmak ve ülke ekonomisine katkısını artırmak amacıyla yönelik olarak hazırlandığı belirtilen yeni düzenlemelerin gündeme gelmesidir.

Ülkemizin jeolojik özellikleri, küçük-orta-büyük rezervli, değişik maden yataklarının oluşumuna olanak tanımaktadır. Bor ve Trona’da dünyanın ikinci en büyük rezervlerine sahip olduğumuz, mermer, zeolit, pomza, sölestin ve toryum rezervlerimizin de büyük değerlere ulaştığı bilinmektedir.

Doğal kaynakların en önemli özelliği, doğada uygun jeolojik koşullar altında kendiliğinden oluşması ve bu oluşum sürecinde bir emek harcanmamış olmasıdır. Bu nedenle de, bu kaynakların tasarruf hakkı kamuya aittir. Kamuda olan bu tasarruf hakkının, kamunun olanaklarının olmadığı, olabildiğince hızla devreye alınmasının iş alanı yaratacağı, üretimden kaynaklanacak vergi vb gelirleri nedeniyle ülke ekonomisine kaynak yaratacağı yönündeki görünür gerekçelerle, plansız-programsız bir biçimde sermayenin tasarrufuna bırakılması, hammadde yağması olma anlamında emperyalizmin tarihsel sömürü araçlarından birisi olmuştur.

Madenlerimizin, çıkarılmalarının ardından ara- ve/ya da son-ürün olarak üretimi, katma değeri artırma açısından olmazsa olmaz bir koşuldur. Bu nedenle de bilgi, yatırım, işgücü, katma değer, teknoloji, koordinasyon unsurlarını birlikte gözeten bütünlüklü bir madencilik politikasına gerek duyulduğu açıktır. Belirli bir alandaki politika, uygulama süreçlerinin nasıl düzenleneceğini belirleyen yasal çerçeveler aracılığı ile ortaya konur.

“Maden Yasası Değişiklik Tasarısı” irdelendiğinde; tasarıda sektörün kimi sorunlarına yönelik olumlu düzenlemeler getirilmekle birlikte, özünde tüm madencilik faaliyetini sermayenin denetimine ve hizmetine sokmakta, sermayeye olağanüstü ayrıcalık vermeye ve madencilik ile ilgili yaşanacak kimi sorunlarda (Bergama örneği ilham kaynağıdır) karar merciiinin teknokratik-teknolojist bir yaklaşımla “bilim kurulları”na aktarılacak toplumsal denetim ve tarafsızlığın yok edilmesini sağlamaya yönelmekte, buna karşın yaratılacak katma değer ve topluma sağlayacağı yarar açısından da tartışmalı olduğu görülmektedir.

Tasarıda, “8. Beş Yıllık Kalkınma Planı Madencilik Özel İhtisas Komisyonu Raporu”nda madencilikle ilgili olarak, eğitimden yasal çerçeveye, teşvik ve kurumsal yapıdan özelleştirmeye değin konularda belirtilmiş olan çerçevede düzenlemeler asıldır ve temel anlamda, “Komisyon Raporu”nda da belirtilmiş olduğu gibi, küreselleşme sürecinde sermayenin uluslararası egemenliğini kabul, zorunlu kabul eden ve sınırları bu çerçevede belirlenecek bir madencilik faaliyeti çatısını oluşturacak yönelişleri içermektedir.

TASLAĞA İLİŞKİN DEĞERLENDİRME

Madde 1: 3213 sayılı Yasa’nın 2. maddesindeki değişikliğe ilişkin olarak; Bu madde ülkemizde bulunmayan yada olup da işletilmeyen ya da varlığı bilinmeyen maden kaynaklarını da içermesi açısından uygundur. Sadece “**nadir elementler**” deyimi yerine “**nadir toprak elementleri**”, “**halit**” yerine ise “**kayatuzu (halit)**” tanımı düzeltilmesi yapılmalıdır.

Maddenin tartışmaya açık ve olumsuz olan bölümü ise son bir diğer deyişle dokuzuncu paragrafıdır. Bu paragrafta taşocağı ruhsat alanında bir maden kaynağı bulunduğunda, gerekmesi koşulunda ve ilgili işlemler sonucunda bu maden kaynağının da bu yasa kapsamına alınacağı belirtilmektedir. Bu cümlede taşocakları ayrı bir kategoride ele alınmakta ve bu da 4. paragrafta anılan, “**inşaat ve kireç sanayiinde kullanılan...**” deyimini ile karşıtlık oluşturmaktadır.

Öte yandan anılan paragraftaki bu deyim “**Taşocakları Nizamnamesi**”ne gönderme yapılacak biçimde kaleme alınmıştır. Bu açıdan olumsuzdur. “**Taşocakları Nizamnamesi**”nin yürürlükten kaldırılarak bu yasa kapsamı içine alınması gerekir.

Madde 2: 3213 sayılı Yasa'nın 5. madde 1'inci fıkrasındaki değişikliğe ilişkin olarak;

İşletme ruhsatı alınmış bir maden kaynağı rezervinin, belirli ölçütler çerçevesinde saptanacak ekonomiklik düzeyinden düşük olması koşulunda bu kaynağa ilişkin ruhsat bölünmesi elverişli görülebilse de, bu ekonomiklik düzeyinden yüksek rezerv taşıyan kaynaklarda işletme ruhsatı bölünmesi ekonomik işletme ölçeğini ve dolayısı ile de üretim niceliğini düşürecektir. Örnek vermek gerekirse, yakın dönemde TTK'nın değişik üretim ocaklarının küçük işletmecilere (kiralama yolu ile de olsa) aktarılması, bu ocaklarda üretimin giderek düşüşü ile sonuçlanmıştır. Buna bir diğer örnek Batı Anadolu'daki bor ruhsat alanlarının parçalanıp, değişik firmalara aktarılabilme olasılığının gündemde oluşudur. Bu bağlamda bu madde olumsuzdur. İşletme ruhsatının da, arama ve ön-işletme ruhsatları gibi bölünmemesi ve kendi içinde bir bütün olarak işlem uygulanması gerekir.

Madde 3: 3213 sayılı Yasa'nın 7. maddesindeki değişikliğe ilişkin olarak;

ilk paragrafta “**karasuları, iç sular ve bunların altındaki yerler bu tahdide tabi değildir**” tanımında özellikle karasuları alanları için Kıyı Yasası'nda belirlenmiş yada belirlenecek olan ölçütlerin temel alınması gerekir. Denizin doldurularak kıyı çizgisinin ilerletilmesi, Marmara Denizi vb yörelerde inşaatta kullanılma amacı ile kum çıkarılması bu maddeye göre olanaklı olacaktır. Gerçekte ise kıyı kuşağının gerek deniz, gerekse kara yönünde kıyı kuşak genişliğini belirleyen Kıyı Yasası ölçütleri asıl alınmalı ve bu kuşak içinde işletme (yapılaşmada olması gerektiği gibi) izni verilmemesi gerekir. Bu kuşağın deniz yönünde ise karasuları ve uluslararası sularda geçerli arama, araştırma ve işletme koşul ve ölçütleri göz önünde tutulmalıdır. Dahası bu paragraf, tersane, gemi yapım-onarım, söküm ve su ürünleri işletmeleri ya da Gökova termik santrali gibi kıyıları yok edici tesislere maden kaynakları işletme tesislerini de katmaktan öte bir anlam taşımamaktadır.

İkinci paragrafta belirlenen uzaklık sınırları, kıyı kuşağının özelliği (ova ya da falez) ve işletmenin ölçeği ve niteliğine göre saptanacak etki ve etkileme alanı uzaklığına (500 m'den az olmamak koşuluyla) yükseltilmelidir. Bu uzaklığın belirlenmesinde üretim, ürün ve atık depolama ve taşocağı gibi patlatma gerektiren çalışmalarda ise fiziksel zarar gözönünde tutulmalıdır. Bu etki uzaklığı değerinin belirlenmesinde atıkların çevreye ve yöredeki ekosisteme vereceği olası zararlar da gözönünde tutularak 1. derece etki alanı, 2.

derece etki alanı türünde bölgelendirme yapılması ve artık genelgeçer bir standart olma aşamasına gelen “**yörede yaşayanların onayına bağlı olması**” ilkesi benimsenmelidir.

Üçüncü paragrafta, günümüzde geçerli bir yol olması için çabalanan, bilimin geliştirici yönüne değil, yaşam alanını yokedici teknolojiler boyutuna yönelen ve her tür sınırlama ve yasadan bağımsız ve gerçekte tam bir yönlendirici anlayış çerçevesinde biçimde oluşturulacak olan ve üyeleri, ilgi alanları dışındaki uzmanlardan da oluşabilen “**bilimsel ve teknik kurullar**”ın tam bir denetimsizlik ortamında karar alıp uygulayabileceği gözönüne alındığında bu paragrafın tümüyle çıkarılması gerekmektedir.

Dördüncü paragrafta çıkarılacağı belirtilen yönetmeliğin ilgili tüm kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler ve meslek örgütlerinin görüş ve önerileri doğrultusunda hazırlanması gereklidir.

Beşinci paragrafta ÇED’den muaf işletmeler olabileceğine gönderme yapılmaktadır. Bunun yerine tüm maden işletmelerinin, mutlak anlamda ve kaçınılmaz olarak, ÇED Yönetmeliği kapsamına alınması gereklidir.

Tüm bu çerçevede bu madde tümüyle olumsuzdur ve yeniden düzenlenmesi gerekir. Bu maddede yeralması gereken bir nokta da kıyı kuşakları, orman ve ağaçlandırma alanları, doğal anıt-doğal ve kültürel sit alanlarının ve özel koruma bölgelerinin belirlenerek haritalara işlenmesi, bu yolla döküme alınmaları ve bu alanların ruhsat-dışı alanlar olarak tanımlanması gereğidir.

Madde 4: 3213 sayılı Yasa’nın 9. maddesindeki değişikliğe ilişkin olarak;

İlk paragrafta belirtilen ve işletme yöresine bakılmaksızın “**Kalkınmada I. Derecede Öncelikli Yöre**” statüsü bağlamında söz konusu olan teşviklerden yararlanması uygun ve yeterlidir.

Maddenin izleyen paragraflarında belirtilmiş yeni teşvikler abartılı olup, büyük ölçekli kaynak aktarımını gündeme getirecektir. Gana (Batı Afrika) yöresinde 1970’li yıllarda uygulanan en yüksek gelir ve kurumlar vergisi muafiyeti %55 ile sınırlandırılmış ve günümüzde %35’e düşürülmüş olmasına karşın, yeni madde önerisinde ülkemiz için bu oran %60’a değin yükseltilmektedir. En küçük ölçekli işletmelerin bile anılan sayıdan az işçi çalıştırmasının fiziksel anlamda olanaksızlığı dikkate alındığında, bu oranlar için her ölçekteki işletmeye kaynak aktarma mekanizmasının önerildiği açıktır. Dahası yatırım yılından başlanarak 5 (beş) yıl boyunca gelir ve kurumlar vergisinden tümüyle muaf olma olanağı tanınması, işletmeyi bu dönem sonunda gerçek anlamda ya da anlaşmalı biçimde yeni bir işletmeciye devir ve bu aktarma yılının yeni bir işletme ve yeni bir 5 (beş) yıllık muafiyet olasılığını gündemde tutması nedeniyle, en azından tartışmaya açık bir önermedir.

Maddenin son bölümünde “SSK Yasası” gereği tahakkuk edecek primlerdeki işveren payının Hazine’ce karşılanacağı biçimindeki önerme, işçi sayısının olduğundan çok gösterilmesine açık kapı bırakacağından ve öte yandan eşitlik ilkesine uymadığından olumsuzdur.

20. Dönem Çalışma Raporu 2004 – 2006

Bu çerçevede, maddenin belirtilmiş çerçeve göz önünde tutularak yeniden düzenlenmesi gereklidir.

Madde 5: 3213 sayılı Yasa'nın 10. madde 3. ve 4. fıkralarındaki değişikliğe ilişkin olarak;

İlk paragrafta teknik elemanlara, ikinci paragrafta ise ruhsat sahibine gerçek dışı, yanıltıcı bilgi ve uygulama koşulunda ve bu işlemin tekrarlanması sonucunda verilecek para cezaları caydırıcı olmaktan uzaktır. Bu işlemin ilk kez uygulanması koşulunda gerek teknik elemana ve gerekse ruhsat sahibine verilecek parasal ceza düzeyinin artırılması, bu işlemin tekrarlanması koşulunda teknik elemana meslekten (işlemin boyutu ile oranlı süreli) men, ruhsat sahibine ise ruhsat iptali yaptırımının uygulanması ve yapılan işlemin boyutu gözönüne alınarak gereğinde idari ve adli soruşturmaya başvuru yoluna gidilmesi ve işletmenin teknik standartlarının oluşturulması ve verimliliği unsurlarına yönelik olarak gerekli önlemler alınmalıdır.

Bu bağlamda bu madde tümüyle olumsuzdur. Önerme ve yaptırımların caydırıcılığı ve kurnasız işletmecilik yerine ekonomik işletmecilik ilkeleri gözönüne alınarak uygulanması yönünde tümüyle değiştirilmesi gerekir.

Madde 7: 3213 sayılı Yasa'nın 13. maddesindeki değişikliğe ilişkin olarak;

İnceleme, kontrol ve denetim için gerekli giderlerin ruhsat sahibince ödeneceği ve görevli personele yapılacak ödemelerin "Harcırah Yasası hükümlerine tabi olmayacağı" belirtilmektedir. Bu koşulda inceleme, kontrol ve denetim görevini yürüten ya da yürütecek olan personel, bir anlamda ruhsatı elinde bulunduran kişi ya da kuruluşun kiraladığı eleman, ya da yarı-sözleşmeli elemanı olma konumundadır. Bunun yerine, ödevli personelin de harcırah yasası kapsamına alınması ve kuşkusuz harcırah yasası'nın günün gereklerine göre yeniden düzenlenmesi ve iyileştirilmesi gerekmektedir.

Bu anlamda, Madde'deki anılan paragraf olumsuzdur ve önerildiği yönde değiştirilmelidir.

Madde 8: 3213 sayılı Yasa'nın 14. maddesinde değişikliğe ilişkin olarak;

İlk paragrafta, Devlet hakkının toplam satış tutarının %02.-2'si oranına getirilmesi devlet gelirlerinde çok az artışı, ya da büyük ölçüde azalışı sözkonusu edecektir. Bunu bir sayısal veri ile örnekleme gerekirse (ihracat tutarı esas alınarak),

1998 yılı toplam maden ihracatı: 364 milyon dolar ve
(yıllık ihracatı toplam satış tutarı olarak alınır ve bu toplam tutar oranınının 2001 yılında da değişmediği öngörülürse)

1 dolar = 1.300.000 TL (2001 yılı paritesi) değerinden

1998 yılı toplam satış tutarı 473 trilyon 200 milyar TL düzeyindedir.

toplam satış tutarından %2 vergi alındığında toplam 9,464 trilyon TL,

toplam satış tutarından %0.2 vergi alındığında toplam 946.4 milyar TL,

20. Dönem Çalışma Raporu 2004 – 2006

eski yasadaki brüt gelir ve %5 oranlama gözönünde tutulduğunda ve toplam gelir üzerinden %30 ya da 40 brüt kar öngörüldüğünde; %30 brüt kar koşulunda toplam gelir 141.96 trilyon TL, alınacak devlet hakkı (%5) 7.1 trilyon TL, %40 brüt kar koşulunda toplam gelir 189.28 trilyon TL, alınacak devlet hakkı (%5) 9.465 Trilyon TL düzeyine ulaşacaktır. Görüldüğü gibi, ancak tüm maden kaynaklarının %2 devlet payı kategorisinde alınması koşulunda bile devlet hakkı en çok %30 düzeyinde artabilecek, ancak %0.2-2 arası yelpazeye yayıldığında %90'a varan ölçüde kayıp söz konusu olacaktır. Hangi maden kaynaklarının bu yelpaze içinde hangi oran kategorisine alınacağı yasadaki belirsizdir ve isteğe bağlı bir düzenlemeye olanak tanımaktadır.

İlk paragrafın son cümlesi ve ikinci paragrafta özel idare payından söz edilmektedir. Bu tanım, önceki maddelerde bu kanun kapsamına alınmış "Taşocakları Nizamnamesi"nin varlığını koruduğu anlamını da taşımaktadır.

Bu bağlamda bu madde olumsuzdur ve öneriler doğrultusunda değiştirilmesi gereklidir.

Madde 13: 3213 sayılı Yasa'nın 27. Maddesindeki değişikliğe ilişkin olarak;

Madde 2'de açıklama getirilmiş olmasının ötesinde, bu maddede ruhsat devri olanağı tanınması ruhsat ticaretine olanak tanıyabilecektir. Öte yandan işletme ruhsatı alınmış kaynak alanlarının sadece çok küçük bir bölümünün işletilip diğer büyük bölümünün potansiyel olarak saklanması olasılığına karşı, gerekli koşullar ve süre bağlamında işletmeye geçilmemiş işletme ruhsat alanlarına ilişkin ruhsatların iptal edilmesi gerekir.

Bu çerçevede, maddenin yeniden düzenlenmesi gereklidir.

Madde 17: 3213 sayılı Yasa'nın 46. maddesindeki değişikliğe ilişkin olarak;

Anayasa Mahkemesi'nin 22.09.93 tarihindeki iptal kararının gerekçesinde belirtmiş olduğu, mülkiyet hakkının özüne dokunmama ve gerek kalmayışı koşulunda gayrimenkulün eski sahibine geri verilmesi konularını gözeterek açıklaması olumlu olmasına karşın, bu iptal kararının tümünün yeniden incelenmesi gerekir.

Madde 18: 3213 sayılı Yasa'nın 47. maddesindeki değişikliğe ilişkin olarak;

MTA Genel Müdürlüğü'nün herhangi bir ruhsat ya da izne gerek kalmaksızın, madencilik yapılabilecek tüm sahalarda arama faaliyetlerinde bulunabileceğine ilişkin ilk cümle olumludur. Bu, MTA Genel Müdürlüğü'ne değişik ölçeklerde projeler oluşturabilme ve/ya da kuşak ölçeğinde çalışma yürütebilme olanağı tanımaktadır. Bu, olumlu bir tanımdır. Ancak, izleyen cümledeki "başkalarına ait ruhsatlı alanlardan yaptıkları arama faaliyetleri sonucunda bulduğu madenler ile ilgili hiçbir hak talebinde bulunamaz" deyimini tartışmaya çok açıktır. Arama, ön-işletme ruhsatı almış ya da ruhsat alanında rezerv geliştirme çalışması yürütmek isteyen, kişi, grup, firma ya da kuruluşun kendisi hiçbir çalışma yapmaksızın MTA Genel Müdürlüğü'nün bu alanda çalışma yapmasını yönlendirebilme olanağı doğmaktadır. MTA, (sözleşmeli çalışmalar dışında) genelde, yürüttüğü

20. Dönem Çalışma Raporu 2004 – 2006

çalışmalardan gelir elde eden nitelikte bir kuruluş olmamasına ve giderlerini ayrılmış bütçesinden karşılamasına karşın, bu olgu gerçekte bu altyapı giderlerinin bir kaynak olarak ruhsat sahibine/sahiplerine aktarılması anlamını taşıyacaktır. Dahası, bu ruhsatlı alanlarda yürütülmüş çalışmalara ilişkin tüm rapor, bilgi ve belgelerin ilgili daire ve ruhsat sahibine iletilmesi zorunluluğu da bu olumsuzluğu artırıcı bir tanımdır. MTA, konumu oldukça güdükleştirilmiş olsa da, bir AR-GE kuruluşu tanımına en yakın yapılanmadır. Bu nedenle bir ruhsat sahibi herhangi bir ödeme yapmadan, ya da çaba göstermeden ruhsat alanındaki tüm çalışmaları ve sonuçlarını elde edebilecek, buna yönelik herhangi bir birim kurmasına da gerek kalmayacaktır. Gerçekte 3213 sayılı yasa MTA'nın etkinliğini önemli ölçüde kısıtlamış, bu kuruluşun herhangi bir özel kişi ya da kuruluştan farkı kalmamıştır. 3213 sayılı Yasa'dan önceki 6309 sayılı Yasa'ya göre her yörede, ruhsatlı yada ruhsatsız alanlarda arama yapma olanağına sahip olan kuruluş, 3213 sayılı yasa ile bu hakkını yitirmiştir. 1995 yılı verilerine göre ülkedeki 15955 arama ruhsatından sadece 13'ü, 3306 ön işletme ruhsatından ise sadece 37'si MTA'nın elindedir. Bir diğer veri olarak 1998 yılında kurum bütçesinin %92'sinin personel ve diğer giderlere, sadece % 8'inin ana faaliyet alanına ayrıldığı belirtilmelidir. Bu anlamda değişiklik olarak getirilen olumluluk, MTA'nın elinde bulundurabileceği ruhsat alanı artışına karşın, bu yapısı ve MTA Yasası değiştirilmedikçe değer taşımayacaktır. Değişiklik, MTA'nın kendisi ya da kamu için değil, özel kişi ve kuruluşlar için ücretsiz arama yapması anlamını taşımaktadır. Bu ise, vurgulanmış olan aşırı ve abartılı teşviklerden öte yeni bir teşvik anlamını taşır.

Bu bağlamda, madde olumsuzdur ve öneriler doğrultusunda değiştirilmesi, MTA'nın konumunun güçlendirilmesi ve MTA'ya ön-işletme hakkının da sağlanması gereklidir.

Madde 19, Madde 20, Madde 21:

Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) ve “Zeytinliklerin Islahı” ve “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma” yasalarına yapılacak ekler bu alanları tümüyle tahrip etme sonucunu doğuracaktır. Madde 3'de belirtildiği yönde hiçbir madencilik çalışmasının ÇED'den muaf olmaması gerektiği gibi, madenciliği ilgilendiren 13 yasanın tek bir yasa altında birleştirilerek, toprak ve alan planlaması etkin bir biçimde uygulanmalıdır. Yine Madde 3'e ilişkin olarak belirtildiği gibi, madencilik yapabilecek alanların ve diğer alanların envanterinin çıkarılıp, bu planlamada belirtilmesi gereklidir.

Bu bağlamda bu maddeler olumsuzdur ve tümüyle değiştirilmesi gerekir. Günümüzde güncelliğini koruyan, Normandy Bergama İşletmesinin özellikle zeytinlikler yasası bağlamındaki konumunu gözönünde tutmak gerekir.

Madde 23: 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yasası”ndaki değişikliklere ilişkin olarak,

Maden İşleri Genel Müdürü ya da yardımcısı yerine, MTA Genel Müdürü ya da yardımcılarında biri ya da görevlendireceği kurum-İçi bir uzmanın ve yörede yürütülmesi planlanan ya da yürütülen madencilik faaliyetinin yürütücüsü kamu kurumundan eş düzeyde bir temsilcinin yer alması uygun olacaktır.

20. Dönem Çalışma Raporu 2004 – 2006

Bu nedenle madde olumsuzdur ve önerildiği biçimiyle değiştirilmesi gerekir.

Madde 27: 3621 sayılı “Kıyı Kanunu”nun 6. madde, 4. fıkra, b bendindeki eklemeye ilişkin olarak;

Madde 3’de belirtilen gerekçelerle, bu madde olumsuzdur. Tümüyle iptal edilmesi gerekir.

Madde 28: 4122 sayılı “Milli Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Yasası”nın 13. maddesine ek ile ilgili olarak;

Bu ek madde orman alanlarının tahribini kolaylaştıracak ve hızlandıracak niteliktedir. Madde 3, 19, 20, 21, 27 ve 30 birlikte ele alındığında; bu yasa değişiklikleri önerisinin de “Endüstri Bölgeleri Yasa Tasarısı”nda olduğu gibi belirlenen alanları, hiçbir özelliğine bakılmaksızın talana ve yağmaya açmaya yönelik olduğu görülmektedir. Bu yönelim, “Endüstri Bölgeleri Yasa Tasarısı”nda ilgili diğer tüm yasalar devre dışı bırakılarak, bu değişiklik tasarısında ise diğer yasalarda ek ya da değişiklikler yapma yolu ile belirginleşmektedir. Madde 3’e ilişkin açıklamada belirtildiği gibi, orman-tarım-kıyı-doğal anıt-doğal park-özel koruma alanlarının genel bir envanteri çıkarılarak, bu alanlarda sondajlı arama, büyük ölçekli ön-işletme ve işletme ruhsatları kesinlikle verilmemelidir.

Bu nedenle madde olumsuzdur.

Madde 30: 4342 sayılı “Mera Yasası”ndaki değişikliğe ilişkin olarak;

“Mera yasası” kapsamına giren alanlarda, sondajlı arama ve rezerv geliştirme ya da ön-işletme faaliyetleri bu alanların kuşaklar boyunca geri dönemeyeceği ölçüde yokoluşuna neden hazırlayacağından sondajlı aramalara izin verilmemesi gerekir.

Diğer arama etüt çalışmaları ise (prospeksiyon, jeolojik harita alımı, etüt, jeofizik ve jeokimyasal etüt, numune alımı) yürütülebilir ve genel maden potansiyeli envanterine katkıda bulunabilir. Bu nedenle sondaj sözcüğünün çıkarılması önerilir.

Bu yasa değişikliği Tasarısı’na iki geçici madde eklenmesi gerekli görülmektedir. Bunlar;

Geçici Madde 1: Madencilik faaliyetlerinin tüm evrelerinde (arama, işletme, ön-işletme), konuyla ilgili meslek disiplininden teknik elemanlar dışında, faaliyetin ölçeğine bağlı olarak en az 1 (bir) jeoloji mühendisi istihdam edilmelidir.

Geçici Madde 2: TTK ile ilgili olarak, ilgili yasanın (“Havza-i Fehmiye Kanunu”) güncelleştirilmesi ve ancak, bu kurumun elindeki sahaların ve taşınmazların özel kişi ve kuruluşların eline geçmesini ve devrini önleyecek önlemlerin de bu düzenleme içinde yer alması gerekir.

.....&.....

22.5. YAPI İŞLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ "BİNA VE BİNA TÜRÜ YAPILAR İÇİN TEMEL VE ZEMİN ETÜDÜ RAPOR FORMATI TASLAĞI" ÜZERİNE ODA GÖRÜŞÜ:

(Oda görüşü yazıyla iletilmiştir)

Yapı İşleri Genel Müdürlüğü'nün 03.03.2005 gün ve B.09.0.Y.İ.G.0.13.00.09/169 sayılı yazısı ekindeki Rapor Formatı Taslağı üzerine Jeoloji Mühendisleri Odasının görüşleri aşağıda sunulmuştur.

Görüşlerimiz, “ Genel Değerlendirme” ve “ Format Değerlendirmesi“ olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır.

1. GENEL DEĞERLENDİRME

Zemin geniş anlamda, mühendislik yapısının üzerine geldiği doğal halindeki kaya veya toprak ile yerleştirilmiş (yapay) haldeki dolgu malzemedir. Mühendis öncelikle zemin özelliklerini tanımak, bir sonraki aşamada da zemin - yapı etkileşimi içinde problemlerini çözmek durumundadır.

Genel olarak Zemin Etütlerini 3 grupta sınıflamak mümkündür;

1) Yeni Yapılacak Yapılara Yönelik Etütler: İster karayolu, boru hattı vb çizgisel yapılar, ister baraj, bina , fabrika vb noktasal yapı unsurları için yapılsın, yeni bir projenin tasarım parametreleri için yapılan etütlerdir.

2) Mevcut Yapılarda ve / veya Zeminde Güçlendirme Amaçlı Etütler: Mevcut çizgisel veya noktasal yapıların proje veya zemin etkileri nedeniyle karşılaştıkları sorunların çözümüne yönelik etütlerdir.

3) Malzeme Uygunluk Etütleri: Çizgisel yada noktasal yapıda kullanılacak doğal malzemenin karakterine ve kullanım uygunluğunu belirlemeye yönelik etütlerdir.

Ulusal imar mevzuatında öne çıkan haliyle jeolojik- Jeoteknik Etütlerin (Zemin Etütleri) binaların statik projesine esas parametreleri ve yapı güvenliği açısından alınması gereken önlemleri belirlemek gibi işlevleri vardır. Bu etütlerin kapsamını belirleyen güvenlik ve ekonomiktir.

Parsel bazında Jeolojik-Jeoteknik Etüt; ruhsata esas statik projelerin veya yapı ve/veya zemin güçlendirmeleri projelerinin hazırlanmasından önce, imar planına esas jeolojik ve jeoteknik etüt raporları ve yerleşime uygunluk haritaları verilerinin yönlendiriciliğinde, inşaat alanında yapıya etkiyecek afet tehlikelerine karşı yerinde ve/veya laboratuvarında yapılacak deneyleri, analizleri hesaplama sonuçlarını kapsayan etüttür.

20. Dönem Çalışma Raporu 2004 – 2006

Bu tanımlamadan görüldüğü gibi Parsel bazında Jeolojik-Jeoteknik Etüt ; zemin, yapı ve zemin-yapı etkileşiminin birarada değerlendirilmesi ile belirlenecek araştırma, analiz ve tasarım parametreleri hesaplamalarını içeren bir çalışmadır.

Parsel bazında Jeolojik-Jeoteknik Etütlerin en temel karakteristiği çalışma ve sorumluluk alanının yapı temellerinin oturacağı alanlarla veya “ inşaat parseli” ile sınırlı olmasıdır. Ancak, bir parseldeki jeolojik tehlike (Geo-hazards) olarak adlandırabileceğimiz deprem (fay), sıvılaşma, heyelan, şişme, çökme, kaya düşmesi vb olaylara ve yeraltı suyu koşullarına yönelik verilerin elde edilmesi ve yorumlanabilmesi için hem yerel hem de bölgesel ölçekte jeoloji- hidrojeoloji-tektonik-mühendislik jeolojisi ve jeoteknik değerlendirmelerin bir arada yapılması gerekmektedir.

Bu yüzden inşaat parseli için Jeoteknik Etüt programını hazırlama sorumluluğunu alan Mühendisin, parsel ve bölgesel bazda verileri yorumlamak ve uygun bir deneysel çalışma ve analiz programı hazırlamak zorundadır.

Yapı özellikleri ile zemin profili içindeki tabakaların jeoteknik parametrelerinin iyi olduğu, jeolojik birimlerin mekansal dağılımının (x – y –z) uygun ve üniform olduğu, yeraltı suyu koşullarının ve jeolojik tehlike verilerinin uygun olduğu koşullar için ayrı; önem derecesi yüksek yapılarda, aralanmalı, merceksi, yanal geçişli değişken zeminlerde, afet tehlikelerini riske dönüştürecek jeoteknik parametrelere sahip zeminlerde, istinad duvarı ve temel iyileştirme vb önlemler gerektiren koşullarda ayrı etüt programları oluşturulur.

Ayrıca, yapı inşaatı sırasında veya sonrasında gerekli denetim ve gözetleme süreçlerine yönelik (gözlem , ölçüm noktaları, yöntemleri ve değer sınırları vb) verilerin de Parsel bazında Jeolojik-Jeoteknik Etüt çalışmalarında göz önünde tutulması gerekebilir. Bu koşulların ekonomiklik ve güvenlik temelinde ele alınabilmesi için Jeoteknik etüdün her aşamasında JEOLJİ MÜHENDİSİ'nin yer alması kaçınılmazdır.

Görüldüğü gibi formatta “Zemin Etüdü” olarak tanımlanan Parsel bazında Jeolojik-Jeoteknik Etütler sadece bir deneysel çalışma, analiz veya araştırma yöntemi ile sınırlandırılacak, eşdeğer kabul edilebilecek bir olgu değildir. Jeolojik modellemeyi yaparak sorun çıkartabilecek birimleri belirlemek, zemin karakteristik verilerini sayısallaştırmak (deney, analiz vb yöntemlerle) ve uygun tasarım parametrelerini hesaplamaktır. Bu durum göz önüne alındığında rapor formatının ZEMİN ETÜT yerine **PARSEL BAZINDA JEOLJİK-JEOTEKNİK ETÜT** olarak adlandırılması daha uygun olacaktır.

Diğer yandan, herhangi bir parselde bina inşaatına başlanabilmesi için o parseli kapsayan bir imar planına esas jeolojik-jeoteknik etüt raporunun öncelikli olarak hazırlanmış olması gereklidir. Bu raporda, o alanda hangi jeolojik-jeoteknik sorunların bulunduğu, bu sorunları riske dönüştürmeyecek hangi önlemlerin alınması gerektiğinin, kısaca inceleme alanındaki jeolojik-jeoteknik etüt (jeoloji-mühendislik jeolojisi- hidrojeoloji-tektonik/depremsellik- jeoteknik) verilerin bir bütün olarak belirtilmesi gerekmektedir. Ancak, bu araştırma, analiz ve yerleşime uygunluk değerlendirmesi tamamlandıktan sonra parsel bazında jeolojik-jeoteknik etüt aşamasına geçilebilir.

2. FORMAT ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

Rapor formatı, “ **Gözlemsel**” ve “ **Sondaja Dayalı**” olmak üzere iki ana kategoride hazırlanmıştır.

Bilindiği gibi jeolojik-jeoteknik etüt programlarının hazırlanması ve raporlarının oluşturulmasına yönelik izlenmesi gereken adımları ve şartnameleri (prosedürleri) tanımlayan kılavuzlarda genel olarak bir “ jeoteknik sınıflama” yapılmasının önerildiği bilinmektedir. Örneğin, “ TS ENV 1997 – 1 EUROCODE-7. Jeoteknik Tasarım Bölüm1: Genel Kurallar” başlıklı standartta, yapı ve zemin özellikleri açısından 3 kategoride jeoteknik sınıflama önerilmiştir. Yine, AGS (Association of Geotechnical & Geoenvironmental Specialists) tarafından hazırlanan kılavuzda Eurocode-7’ de önerilen sınıflama benimsenmiştir. Jeoteknik sınıflamada yapı ve zemin özelliklerinin bütünlüklü bir değerlendirmesinin yapılması esastır.

Benzeri bir sınıflama, Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca hazırlanan 28.06.1993 gün ve 373 sayılı genelgesi ekindeki “ Zemin ve Temel Etüdü Hazırlanmasına İlişkin Esaslar” formatında yapılmaya çalışılmış ise de, genelgede önerilen sınıflamanın sadece yapı özelliklerine dayalı oluşturulduğu, zemin özelliklerinin gözardı edildiği, görülmektedir.

Uygulamada sorunlara yol açmamak amacıyla, Rapor girişinde jeoteknik etüt programlarının hazırlanması sürecinde başvurulmak üzere, zemin ve yapı özelliklerine dayalı bir karar matrisinin oluşturulması yararlı olacaktır. Böylece, “ Gözlemsel Zemin Etüdü Raporu”nun hangi yapı ve zemin koşullarında geçerli olacağı, hangi koşullarda ise ayrıntılı etütlere ihtiyaç duyulacağı açık olarak belirtilmelidir. Bu karar matrisi ve tanımlamalar yapılmadığı sürece, çoğu araştırmacı tarafından tartışmalı karşılanan “Gözlemsel” yöntemle rapor hazırlanmasına izin verilmemelidir.

“Gözlemsel Etütler” uluslararası yaklaşımda da benimsendiği gibi;

- İnşaat parselinin, imar planına esas raporun yerleşime uygunluk haritasında, “Uygun Alan” (yer altı suyu, stabilite, şişme vb sorunların saptanmadığı alanlar) olarak işlenmesi,
- İnşaat parselinde 1-2 katlı konut,

koşullarında yapılabilmeli ve “ **Gözlemsel Jeolojik Etüt** “ olarak adlandırılmalıdır.

2.1.” SONDAJA DAYALI ZEMİN ve TEMEL ETÜDÜ RAPORU” Formatı :

Bu başlık altında önerilen rapor formatı;

- **İnşaat parselinin, imar planına esas raporun yerleşime uygunluk haritasında, “Önlemlenilen Alan” (yeraltı suyu, stabilite, şişme, sıvılaşma vb sorunların belirlendiği alanlar) olarak işlenmesi,**
- **İnşaat parseli “Uygun Alan” olarak işlenmiş olsa bile çok katlı yapılaşma,**
- **Sanayi amaçlı fabrika, depo vb inşaatı, hastane, okul, öğrenci yurdu, itfaiye vb önem derecesi yüksek bina inşaatları,**

20. Dönem Çalışma Raporu 2004 – 2006

Koşullarında gerçekleştirilmesi programlanan jeolojik-jeoteknik araştırmalarda kullanılmalıdır.

Rapor Formatının yeniden oluşturulması sürecinde göz önüne alınmasının yararlı olacağına inandığımız diğer konular aşağıda sunulmuştur;

1- Rapor formatında tercih ” SONDAJA DAYALI ZEMİN ve TEMEL ETÜDÜ RAPORU” başlığı yerine bu çalışmaların esas dayanağı olan jeolojik - mühendislik jeolojisi – hidrojeoloji – jeoteknik – tektonik/depremsellik verilere dayalı jeolojik-jeoteknik modelin oluşturulması gerekliliği göz önüne alınarak “ **JEOLJİK-JEOTEKNİK ETÜT RAPORU** ” başlığının kullanılması uygun olacaktır.

2- Bu etütlerinin uygulanması sürecinde ihtiyaç duyulan mühendislik disiplini işlevlerine yönelik açıklamalarda ve tanımlamalarda, Danıştay 6. Dairesinde görülen 99/6439 esas nolu bu davaya ilişkin verilen 2001/6466 nolu kararın göz önüne alınması yararlı olacaktır. Danıştay 6. Dairesinin kararı aşağıda sunulmuştur;

“Sondajlar ve arazi çalışmaları, zemin/kaya mekaniği, laboratuvar deneylerini kapsayan zemin-yapı etkileşiminin analizinde kullanılacak temel zemin, zemin profili ve zemini oluşturan birimlerin fiziksel ve mekanik özelliklerini konu alan çalışmaların jeoloji mühendislerince, zemin mekaniği, zemin dinamiği, zemin emniyet gerilmesi hesaplarının ise inşaat ve jeoloji mühendislerince ortaklaşa yapılması gerekmektedir”

Yukarıda atıfta bulunulan Danıştay 6. Dairesi kararı çerçevesinde parsel bazındaki jeolojik-jeoteknik etüt raporlarının ;

- sondajlar ve arazi çalışmaları, zemin / kaya mekaniği, laboratuvar deneylerini kapsayan zemin-yapı etkileşiminin analizinde kullanılacak temel zemin, zemin profili ve zemini oluşturan birimlerin fiziksel ve mekanik özelliklerini konu alan çalışmaların jeoloji mühendislerince,

- projeci ve Jeoloji Mühendisi tarafından yapı ve zemin özellikleri esas alınarak yapılacak değerlendirilmede; sondaj verilerine dayanarak yapılacak jeolojik modelin denetlenmesine ihtiyaç duyulması halinde jeofizik yöntemlerinin kullanıldığı araştırmalar jeofizik mühendislerince

- raporlardaki zemin mekaniği, zemin dinamiği, zemin emniyet gerilmesi hesaplarının ise inşaat ve jeoloji mühendislerince ortaklaşa yapılması gereklidir.

3- Rapor geneline yönelik bir diğer konuda, rapor formatında yer verilen araştırma ve analizlerin en genel çerçeve gözetilerek (maksimum içerikte) hazırlandığı ve bunlardan hangilerinin gerçekleştirileceğine **projeci ile Jeoloji Mühendisinin zemin ve yapı özelliklerine göre ortak karar verebileceği** olgusu olmalıdır. Rapor formatında yer verilen araştırma ve deneylere her zemin ve yapı koşulunda gerek duyulmayabilir.

4- Rapor formatında da belirtildiği gibi parsel bazında jeolojik-jeoteknik etütler, ilgili parseli kapsayan imar planına esas jeolojik-jeoteknik raporunun hazırlanarak arazi kullanım planlamasına ve yapılaşmaya yönelik kriterlerinin ortaya çıkartılmış ve yerleşime uygunluk değerlendirmesinin yapılmış olması gerekir. **İnşaat parselinde gerçekleştirilecek etüt programının en temel yönlendiricisi, imar planına esas jeolojik-jeoteknik etüt sonuçlarıdır.** İnşaat parselinin yer aldığı sahada belirlenmiş olan tehlikeler (deprem, heyelan, şişme, sıvılaşma vb), parsel bazında yapılacak etüdün yapı güvenliğine ilişkin çerçevesini önemli ölçüde belirler.

Rapor Formatında, parseli kapsayan imar planına esas jeolojik-jeoteknik etüt sonuçlarına yeterli vurgunun yapılmadığı, örneğin stabilite analizinin yapılabilmesi için imar planına esas raporların yönlendiriciliğinden bahsedilmediği görülmektedir. Benzeri durum, formatta sıvılaşma, şişme vb jeolojik tehlikelere yönelik önerilen araştırmalarda da söz konusudur.

Diğer yandan “2.3 Zemin ve Kaya Türlerinin Değerlendirmesi” ve “ 2.4- Deprem ve Doğal Afet Risklerinin Değerlendirilmesi “ başlıklı bölümlerinin genel olarak imar planına esas jeolojik-jeoteknik etüt raporlarının arazi kullanım planlaması değerlendirmeleri baz alınarak hazırlanması gerektiğinin vurgulanması uygun olacaktır.

5- Taslakta, gözlemsel raporların ekinde jeoloji haritası istenmediği, sondaja dayalı etütler de ise ekte 1/25000 ölçekli jeoloji haritası istendiği görülmektedir. İnşaat parselinin büyüklüğü göz önüne alındığında 1/25000 ölçekli jeoloji haritasının işlevsel olmayacağı açıktır. Aynı şekilde taslakta eğim haritası için de 1/25000 ölçek önerilmesi uygulamada eksiklik yaratabilecektir.

Rapor formatında, inceleme alanı jeoloji haritasının istenmesi ve gerek jeoloji gerekse eğim haritalarının parselin büyüklüğüne ve jeolojik-jeoteknik etüdün işlevine uygun ölçekte olması daha uygun olacaktır.

6- Formatta, Jeolojik-jeoteknik etüt kapsamında gerçekleştirilecek sondajlara yönelik bazı yaklaşımların gözden geçirilmesi gereklidir. Örneğin, “ Rapor Başlıkları İle İlgili Açıklamalar” başlığı altında “ 1.5.2. Sondaj Kuyuları” alt başlığında, sondaj derinliği hesaplamalarında “temel genişliğinin 1,5 katı” kadar yapı yüksekliği de bir faktör olarak dikkate alınmalıdır. Dar parsellerde, yüksek binaların yapılması söz konusu olduğunda yapı yüksekliği sondaj derinliği hesabında önem kazanmaktadır. Bu nedenle aşağıda bir örneği sunulan literatürde yer alan formülasyonlardan yararlanarak sondaj derinliğine açıklık getirilmesi yararlı olacaktır.

$$D_b = 3 S^{0.7} \text{ (hafif çelik veya dar beton binalar)}$$

$$D_b = 6 S^{0.7} \text{ (ağır çelik veya geniş beton binalar)}$$

$$D_b = \text{sondaj derinliği (m)} \quad S = \text{kat sayısı}$$

(Kaynak: Das, B.M., 1999, Principles of Foundation Engineering, PWS Publishing, 862 s)

20. Dönem Çalışma Raporu 2004 – 2006

7- Konik Penetrasyon Deneyinin (CPT) statik ve dinamik olarak iki farklı zemin koşullarında uygulandığı bilinmektedir. Ancak statik ve dinamik yöntemlere vurgu yapılmadan, sadece uygulanabileceği zemin koşullarının tanımlanmasının karışıklığa yol açtığı görülmektedir.

Bu nedenle, ince malzemeli, yumuşak zeminler için statik konik penetrasyon (Hollanda Konik Test); çakıllı, bloklu zeminlerde dinamik konik penetrasyon deneyi uygulanmaktadır. Standart Penetrasyon Deneyinin de (SPT) dinamik penetrasyon deneyi olduğu göz önüne alınarak Formatın “ 1.5.3.4. Dinamik Penetrasyon Deneyi”, “1.5.3.2 Konik Penetrasyon” ve “1.5.3.1.Standart Penetrasyon” alt başlıkları yeniden ele alınmalıdır.

8- Formatın “1.5.3.1.Standart Penetrasyon” açıklamalarında “ ...tij kullanılıp kullanılmadığı..” ifadesi yerine “.....normal, paralel veya up-set tijden hangisinin kullanıldığı ....” İfadesi tercih edilmelidir.

9- Format taslağının “ 1.5.4. jeofizik Çalışmalar “ başlıklı bölümünde tanımlı araştırmalar yaygın olarak arazi kullanım planlamasına esas çalışmalarda kullanılmaktadır. Taslakta yer verilen jeofizik araştırmaların yapılacak işin niteliğine göre yeniden düzenlenmesi uygun olacaktır.

10- **“TMMOB Serbest Müşavirlik Mühendislik ve Mimarlık Hizmetleri Ve Büro Tescil Belgesi Yönetmeliği” ve “TMMOB-JEOLOJİSİ MÜHENDİSLERİ ODASI Serbest Meslek Uygulaması Yapan Büroların Tanımı ve Tescil Yönetmeliği”** hükümlerince, Serbest Jeoloji Mühendisliği Hizmetleri içeren rapor, jeolojik harita, kesit vb her türlü mesleki ürünlerin Jeoloji Mühendisleri Odasıncı Serbest Müşavirlik Mühendislik (SMM) ve Büro Tescil kaydı yapılmış firma ve sorumlu mühendislerce düzenlenmiş olması ve mesleki ürünlerin Odaca vizelenmesi gereklidir.

Format taslağının “ Ekler” bölümünde parsel bazında hazırlanacak gözlemsel jeolojik ve jeolojik-jeoteknik etüt raporları için **TMMOB-Jeoloji Mühendisleri Odasıncı vizelenmesi (Bayındırlık ve İskan Bakanlığının 31.05.1989 gün ve 4343 sayılı genelgesi ekindeki formatta olduğu gibi) koşulunun belirtilmesi uygun olacaktır.**

.....&.....

22.6. BAYINDIRLIK VE İSKAN BAKANLIĞININ 6 TEMMUZ GENELGESİ ÜZERİNE ODA GÖRÜŞÜ:

(Oda görüşü yazıyla ilgili Kurumlara iletilmiştir.)

İLGİ: (a)- 06.07.2004 gün ve B.09.0.TAU.0.17.00.001628-7815 sayılı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü yazısı.

(b)- 13.07.2000 gün ve 24108 Sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “3030 sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik”

(c)- 17.03.2001 gün ve 24345 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik

(d)- 31.05.2001 gün ve 13620 sayılı genelge.

(e)- 31.05.1989 gün ve 4343 Sayılı genelge

1999 Depremlerinin neden olduğu büyük can ve mal kayıpları, tüm uyarılara rağmen, yerleşimlerde afet zararlarına karşı yeterli korumayı sağlayacak mekanizmaların imar mevzuatımızda tanımlanmadığını bir kez daha gözler önüne sermiştir. Jeolojik veriler araştırılmadan planlama, yerleşim ve yapım kararları verilmesine olanak tanıyan imar mevzuatı yeniden ele alınmış, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından depremlerden sonra hazırlanan çok sayıda yönetmelik ve genelge ile değişiklikler yapılarak arazi kullanım planlaması kararlarının ve yapılaşma parametrelerinin jeolojik-jeoteknik etüt sonuçlarına göre belirlenmesi bir zorunluluk haline getirilmiştir.

Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca hazırlanan ilgi (b) Yönetmeliğin yapı ruhsatı için yapılacak işlemleri tanımlayan 57. maddesinde “ilgili idarece imar planının yapımına veri teşkil eden **jeolojik/jeoteknik etüt** raporunun, parselin bulunduğu alanı da kapsayan bölümü parsel sahibine verilir. Bu bilgilere göre gerektiğinde ilgili mühendislerce parselle ilişkin zemin etüt (jeoteknik etüt) raporu da hazırlanır ” denilmiştir.

Son hali 17.03.2001 gün ve 24345 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan değişiklikler sonucu verilen ilgi (c) yönetmelikte; planların hazırlanması sürecinde jeolojik verilerin planlama öncesinde araştırılması gerektiği vurgulanmıştır. Yine, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü’nce hazırlanan ilgi (d) genelgede, 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 8/ b maddesi uyarınca belediye ve mücavir alan sınırları içinde belediyelerce, dışında ise valiliklerce yapılacak her tür ve ölçekte imar planlarının **jeolojik-jeoteknik etüt** raporlarında belirtilen hususlara uygun yapılması gerekliliği ifade edilmiştir.

Yerel yönetimlerin, afet güvenliğini sağlamak amacıyla yerleşim alanlarını mevcut afet tehlikelerine karşı korumak, riskleri azaltmak ve yeni riskler yaratmamak için jeolojik ve jeoteknik etütlerini yaptırılmaları kaçınılmaz bir kamusal görevdir. Bu etüt raporları, imar planlaması yönünden gerekli olan temel verileri içermektedir..Örneğin, eğim, yönelim , drenaj, jeoloji, sismotektonik, hidrojeoloji,jeoteknik, arazi kullanımı, zemin davranış özellikleri (şişme- büzülme, sıkışma, sıvılaşma , çökme vd.), deprem ,heyelan, kaya düşmeleri, sel, çığ düşmesi, tsunami vb afet tehlikeleri, jeomedikal sorunlar (kanser etkisine sahip mineraller, CO2 çıkışları vb) ile ilgili verileri ve alanın yerleşime uygunluk

değerlendirme haritasını içerir. Kentsel alan içinde herhangi bir parselde yapı inşaatına başlanabilmesi için o parseli kapsayan bir imar planına esas **jeolojik-jeoteknik etüt** raporunun öncelikli olarak hazırlanmış olması gereklidir.

İmar planına esas jeolojik-jeoteknik etütler ülkemizin afet yönetim sisteminde öncelik vermek zorunda olduğu **zarar azaltma stratejisinin de** önemli bir parçasıdır. İmar planına esas **jeolojik ve jeoteknik etütlerin** kapsam ve içerikleri Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca hazırlanan ilgi (d) genelge ile belirlenmiştir.

İmar planlarında yapı yüksekliği ve kat adetlerinin belirlenmesine yönelik işlemlerle ilgili olarak Bakanlıklara ve İl Valiliklerine dağıtımli olarak gönderilen Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğünün ilgi (a) yazısında; “ bir taşınmaz üzerinde yapı yüksekliği ve kat adedinin belirlenmesinin”; “ taşınmaz sahibinin mülkiyet hakkının yukarı doğru olan sınırının, idarenin düzenleyici işlemlerinden ve kamu hizmetlerinden olan imar kararlarını oluşturma” yoluyla; ” idarenin düzenleyici işlemlerinden olan İmar Planı Kararları” ile olması gerektiği ifade edilerek “ **jeolojik ve jeoteknik- jeofizik etüt raporları ve benzeri teknik araştırma raporları, idarenin düzenleyici nitelikte işlemlerinden olmaması nedeniyle** “, “ **bu türden raporların düzenlenmesi suretiyle İdarenin doğrudan imar irtifakı kurması ve imar hakları oluşturmaya yada sınırlandırması mümkün değildir. Diğer bir ifadeyle fiziksel planlara altlık teşkil eden jeolojik- jeoteknik ve jeofizik raporlarda sadece zeminin litolojik özellikleri ve dayanım gücü belirtilmek suretiyle tedbir ve önerilerin açıklanması gerekmekte olup bu raporlarda kat adetlerinin belirtilmemesi gerekmektedir.**

Bu nedenle; jeolojik- jeoteknik ve jeofizik etüt raporlarında belirtilen tedbir ve öneriler dikkate alınmak suretiyle her türden taşınmaz üzerinde ‘ yoğunluk ve bu doğrultuda oluşturulacak yapı yükseklikleri ve kat adetleri’ ancak imar planı kararları ile belirlenebilecektir” denilmiştir.

Görüldüğü gibi Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğünün ilgi (a) yazısı imar planına esas **jeolojik ve jeoteknik etüt** raporlarının kullanımını açısında yanlış anlamalara ve ileride telafisi güç durumlara yol açabilecek değerlendirmelere ve sonuçlara; Bakanlığın bu konuda daha önce yayınladığı düzenlemelerle çelişkili yönere sahiptir. Eğer ilgi (a) yazıda, yapı yükseklikleri ve kat adetlerinin belirlenmesi konusunda bazı yaklaşımların sunulması amaçlanmış ise, konunun bu çerçevede kamu yararı ve bilimsel ilkeler doğrultusunda daha net olarak belirtilmesi gerekirdi. Ancak ilgi (a) yazı, amacını aşarak konusu olmamasına rağmen **jeolojik ve jeoteknik etütlerin** işlevleri ve kullanımı üzerine bir tartışmaya dönüşmüştür.

Ne yazık ki, yanlış bir temelde, Afet zararlarının azaltılması ve güvenli yerleşmeler için ilk adımın planlama ve planlamaya yön veren çalışmalar olduğu bilinmektedir.

Planlamaya ekonomik ve sosyal veriler kadar yön veren bir diğer girdi de **doğal çevredir**. Başta jeolojik tehlikeler olmak üzere doğal afetler hazırlanacak planların bilimsel anlamda bir **tehlike ve risk faktörüdür**. Mühendis, mimar ve planlar için temel amaç yerleşim

alanlarındaki doğal tehlikeleri önceden belirlemek ve bu tehlikelerin riske dönüşmesini engellemeye ve zarar azaltmaya yönelik tasarımlar geliştirebilmektir. Bu hedeflere giden yolun ilk adımı arazi kullanım planlaması kararlarına yön verecek olan **jeolojik ve jeoteknik etütlerin** gerçekleştirilmesidir. Ancak bu etütlerin sınırları, ilgi (a) yazıdaki gibi **“sadece zeminin litolojik özellikleri ve dayanım gücü belirtmek suretiyle tedbir ve önerilerin açıklanması”** olarak ele alınamaz ve daraltılamaz.

Bir jeolojik-jeoteknik etüt çalışmasında inceleme alanındaki jeoloji-mühendislik jeolojisi- hidrojeoloji- tektonik/depremsellik- jeoteknik verilerinin bir bütün olarak belirlenmesi ve bu verilere dayalı olarak yerleşime uygunluk değerlendirmesi yapılması gerekmektedir. Deprem, kütle hareketleri(heyelan, kaya düşmesi vb), sıvılaşma, yer altı suyunun temellere ve kazıya etkisi, şişme, oturma, çökme, jeomedikal vb. sorunları belirlemek ve önlemlerini geliştirebilmek için çalışma alanının jeolojik - mühendislik jeolojisi - hidrojeoloji - jeoteknik - tektonik/depremsellik verilere dayalı **jeolojik modelinin oluşturulması gereklidir.** Bu açıdan **“zeminin litolojik özellikleri ve dayanım gücü”** etütlerin sadece bir parçası olabilir, tamamı olamaz.

Bakanlığın bu etütlerin içeriği ve rapor formatını düzenleyen ilgi (e) genelgesi ile ilgi (a) yazıdaki bu ifade arasında ciddi çelişki söz konusudur. İlgi (a) yazıda çizilen etüt sınırlarını esas alarak yapılacak çalışmaların sonuçlarına dayanarak arazi kullanım planlaması yapabilmek, jeolojik tehlikeleri tanımlamak, riski belirlemek ve zarar azaltıcı önlemler geliştirebilmek mümkün değildir.

İlgi (a) yazıda belirtilen bir diğer sonuçta; **“ bu türden raporların düzenlenmesi suretiyle İdarenin doğrudan imar irtifakı kurması ve imar hakları oluşturması yada sınırlandırması mümkün değildir”** şeklindeki ifadedir.

Bu ifadeyle jeolojik-jeoteknik etüt çalışmasında ulaşılan yerleşime uygunluk değerlendirmesinin **altı boşaltılmakta; afet güvenliği açısından jeolojik-jeoteknik verilere ve afet riskine göre yapılan arazi kullanım sınırlamalarının uygulanabilirliği gözardı edilmektedir.** Arazi kullanım sınırlamalarının imar planlarında **“ plan notu “** olma gibi bir işlevi de bulunduğu bilinmektedir. Dolayısıyla zeminin doğal karakteristiklerinden kaynaklanan değerlendirmeler sonucu yüksek riskli bir alanda yapılaşmaya izin verilmemesi (faylara bırakılan tampon bölgelerde, dere yataklarında, çığ yataklarında, kütleli heyelan bölgelerinde vb) veya önlemler (dayanma yapılı, tetikleyici olmaması için hafif yapılı, kazıklı vb) çerçevesinde şartlı olarak izin verilmesi, imar haklarına getirilen sınırlamadır. Bu işlemin planlama anlayışı açısından aykırı bir yön taşıdığı söylenemez. Aksine yanlış olan , doğal afetlerin imar planlarının bilimsel anlamda bir tehlike ve risk faktörü olarak görülmemesi nedeniyle bilinçsizce verilmiş yerleşimi ve yapılaşma kararları sonucunda kentsel alanlarımızın büyük **“risk havuzlarına”** dönüşmesi sürecidir.

Coğrafyasının yaklaşık %93’ü aktif deprem kuşağı üzerinde bulunan, nüfusunun yaklaşık % 98’i deprem riski olan yerleşim birimlerinde yaşayan bir ülkede bu risk havuzlarının küçültülmesi için yapılacak müdahalelerde gerektiğinde **“koruma, güçlendirme, kat indirimi, yıkma, kullanım kısıtlama”** vb uygulama yöntemlerine başvurulabileceği bilim çevrelerinde kabul görmektedir. Bu uygulama yöntemlerinin veya diğer kentsel dönüşüm

(rehabilitasyon) projelerinin hepsinin, **jeolojik ve jeoteknik etüt** bulguları ile uyumlu olarak tercih edilmesi ve uygulanması söz konusudur. Dolayısıyla imar haklarının oluşturulmasında veya sınırlanmasında jeolojik-jeoteknik etütlere başvurulmasından daha doğal bir şey olamaz.

Zaten **Jeolojik-jeoteknik etütlere de**, yerleşim alanlarındaki afet risklerini belirlemek, arazinin hangi güvenli koşullarda kullanılabilceğini yani planlanabileceğini ortaya çıkartmak için yaptırılan bir etüt olarak, 1999 Depremlerinin acı faturası sonrasında imar mevzuatında yer verilmiştir. Daha dün bir kurtarıcı gibi görülen jeolojik-jeoteknik etütler, bugün sorun olmaya mı başlamıştır?. Sakarya’da, Kocaeli’nde, Yalova’da, İstanbul’da karşılaşılan yanlış arazi kullanım örneklerinin sonuçları hemen unutuluyoruz. Hiçbir acı örnek yaşanmamış gibi, yine başa dönmeye çalışıyoruz.

Eğer ilgi (a) yazıdaki bu ifade baz alınacak ise **jeolojik-jeoteknik etüt** kapsamındaki arazi ve laboratuvar çalışmaları sonucunda afet riskleri yüksek ve yapılaşma için uygun bulunmayan alanlarda veya stabilite, sıvılaşma, şişme vb zemin davranışlarının yaratabileceği sorunlara karşı iyileştirme önlemleri alınması gereken önemli alanlarda, güvenli bir planlama için imar haklarında yapılması gereken sınırlamalar kim tarafından ve hangi analitik çalışmalar sonucunda belirlenecektir, açıklanması gerekmektedir.

İlgi (a) yazıda yer verilen bir yaklaşım da imar planına esas etütlere yönelik kullandığı “**bölgesel jeolojik-jeoteknik ve jeofizik etüt**” tanımlamasıdır. Öncelikle “ bölgesel “ kavramı gerek jeolojik araştırmalar gerekse planlama açısından genel olarak 1/ 25 000 gibi küçük ölçekli etüt çalışmaları için kullanılmaktadır. Oysa imar planları 1/ 5000 veya 1/1000 gibi büyük ölçekleri kapsar. Jeolojik verilerin hassasiyeti çalışma ölçeği ile uyumludur. İmar planına esas **jeolojik-jeoteknik etütlerde** jeolojik model, bölgeselden başlayarak inceleme (lokal) alanına doğru dört boyutlu (x-y-z-t) olarak oluşturulmakla birlikte planlama açısından önemli bir araç olan yerleşime uygunluk değerlendirmesi 1/ 5000 veya 1/1000 gibi büyük ölçekler bazında ayrıntılı araştırmalar sonucunda yapılmaktadır. Dolayısıyla ilgi (a) yazıdaki “ bölgesel “ kavramı plana esas çalışmalarda elde edilmesi gereken verilerin hassasiyetine olumsuz bir etki yaratabilecektir.

İlgi (a) yazıdaki tanımlamada jeolojik-jeoteknik etüt ile jeofizik etüt arasında “ ve “ bağlantısı ile kurulan ilişki de uygulamada yanlış sonuçlar doğurabilecek; jeolojik-jeoteknik ve jeofizik etütlerin birbirine alternatif kullanılmasına yol açabilecek niteliktedir. Arazi kullanım planlaması için yapılan etütlerin temel işlevi afet tehlike ve risklerini önceden belirlemek olup temel yöntemi inceleme alanının jeolojik - mühendislik jeolojisi - hidrojeoloji - jeoteknik - tektonik/depremsellik verilere dayalı dört boyutlu (x-y-z-t) **jeolojik modelinin oluşturulmasıdır. Bu modelin oluşturulması Jeoloji Mühendisinin yetki ve sorumluluğunda olup uygun bulunduğu araştırma ve analiz yöntemlerini kullanarak modelini oluşturur.** Jeolojik-jeoteknik araştırmalarda jeofizik yöntemler de kullanılabilir. Ancak bu çalışmaların **Jeolojik-jeoteknik etüt kapsamında** gerçekleştirilmesi esastır ve planlama amacıyla tek başına kullanılmazlar. Zaten konuya ilişkin olarak Bakanlıkça yapılan düzenlemelerde de , örneğin ilgi (b) yönetmelikte, imar planına esas **jeolojik-jeoteknik etüt** tanımlaması kullanılmıştır.

20. Dönem Çalışma Raporu 2004 – 2006

Sonuç olarak jeolojik-jeoteknik araştırmalarda kapsamı belirleyen **tehlike, risk, güvenlik ve ekonomiklik ilkeleridir**. Bu çerçevede, jeolojik-jeoteknik araştırmalarda **yapı ve zemin özellikleri birbirinden kopartılamaz**. Dolayısıyla jeolojik ve jeoteknik gerçeklerden hareketle yapılaşmaya yönelik kriterler üretilmesi ulusal ve uluslar arası normlarda yer verilmiş bir yaklaşımdır. Bu kriterlerin planlar açısından yönlendiriciliği söz konusudur. Ülkemizde afet güvenliği yüksek yerleşimlerin sayısını arttırmak için genelde imar planlarının hazırlanması özelde ise yoğunluk, yapı yüksekliği ve kat adetleri kararlarının verilmesi sürecinde **Şehir Plancıları ve Jeoloji Mühendislerinin koordineli bir çalışma içinde olması kaçınılmazdır**. Afetlere karşı daha güvenli, sağlıklı ve yaşanabilir çevrede yaşamayı aynı zamanda temel bir insan hakkı olarak gören Jeoloji Mühendisleri Odası olarak jeolojik-jeoteknik etütlerin daha etkin kullanımı, uygulamada çıkabilecek sorunların kamu yararı ve bilimsel ilkeler doğrultusunda çözümünü konularında üzerimize düşen her sorumluluğu yerine getirmeye hazırız. İmar planlama ve jeolojik- jeoteknik etütler üzerine yapılacak düzenlemelerden önce ilgili meslek odalarından görüş alınması daha sağlıklı sonuçlara ulaşmayı kolaylaştıracaktır.

Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğünün ilgi (a) yazısında yer alan jeolojik-jeoteknik etütlerin içeriği, işlevi ve kullanımı açılarından yanlış uygulamalara neden olabilecek yorum ve sonuçların yukarıda sunulan değerlendirmeler çerçevesinde yeniden ele alınması, Odamız ve ilgili meslek odalarının görüşleri alınarak yeni bir yazının hazırlanması ve kamu kurumlarına dağıtılması ve sonuçtan Odamıza bilgi verilmesi hususlarında bilgi ve gereğini önemle arz eder, çalışmalarınızda başarılar dileriz.

DAĞITIM :

- Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü
- Afet İşleri Genel Müdürlüğü
- İller Bankası Genel Müdürlüğü

.....&.....

22.7. MAYIS-2005 TARİHLİ “PLANLAMA VE İMAR KANUNU TASARISI TASLAĞI” ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

3194 sayılı İmar Yasası'nın kabul edildiği 1985 yılından bugüne kadar çok başlı planlama süreci tanımlaması, afet zararlarının azaltılmasında işlevsiz kalması, sağlıksız yaşam çevreleri yaratması, denetimsizlik, 7269 sayılı Afetler Yasasıyla olan kopukluğu vb açılardan sık sık eleştirildiği bilinmektedir. Özellikle 1999 Depremlerinin yarattığı büyük yıkımdan sonra ülkemizdeki afet zararlarının azaltılması sürecinde en önemli araçlardan birinin de İmar Yasası olduğu/olması gerektiği ve imar uygulama ve kurumsallaşmasının yeniden tanımlanmasına ihtiyaç olduğu daha yüksek sesle vurgulanmaya başlamıştır. Gerek TMMOB'ye bağlı odalar gerekse üniversiteler ve değişik kurumlarınca oluşturulan platformlarında İmar Yasası her boyutuyla tartışılarak değişik öneriler geliştirilmiş ve kamuoyuna sunulmuştur.

Bugün gelinen noktada, İmar Yasası üzerine yaşananların aslında ülkemizdeki afet yönetimi konusunda yaşananlardan farklı olmadığını söyleyebiliriz. Her iki konuda da ortak bir “kader” paylaşılıyor. Yani somut adım atmaktansa, konunun etrafında dolanmaya devam ediliyor. Hem de 1999 Depremlerinden bugüne kadar geçen 6 yılda sanki hiçbir şey yaşanmamışçasına her şeyin bir anda kolayca başa döndüğü; her kurumun kendi projesini oluşturmak gayreti içine düştüğü; ne yazık ki emek ve zaman israfından başka bir anlama gelmeyecek, somut adımların bir türlü atılmadığı bir 6 yılın yaşandığı görülmektedir. Sonuçta, taslak ve proje enflasyonu içinde bir türlü kalıcı adımlar atılmıyor/atılmıyor.

Kızılcahamam Toplantısı, Deprem Şurası, Marmara Depremi Acil Yeniden Yapılandırma Projesi (MEER)-İmar Mevzuatı Analizi değerlendirme raporları ve taslakları zincirine, “**Planlama ve İmar Kanunu Tasarısı Taslağı**” yeni bir halka olarak “aceleyle” eklendi.

Ülkemizde güvenli planlama ve yapılaşma mevzuatı açısından ilk etapta yapılması gereken işlerden biri , aslında birbiriyle son derece ilişkili olan ancak ülkemiz pratiğinde son derece kopuk bir durumda olan , imar ve afet mevzuatlarının birbiriyle ilişkilendirilmesidir.

Bu iki temel yasanın yeniden oluşturulması ve yürürlüğe konması eş zamanlı olarak gerçekleştirilmelidir. Afet güvenliğinin sağlanması, karşı karşıya olduğumuz afet tehlike ve riskleri gözönüne alındığında , ülke coğrafyası için bir istisna, özel bir durum , değil genel bir sorundur. Afet mevzuatından kopuk olarak planlama yapılması mümkün değildir.

Zarar azaltma stratejileri açısından İmar ve Afet mevzuatlarının birbirine sıkı sıkı bağlanması gerekirken, bugün için bu hedefin öngörülmemiş olması sürecin en önemli eksikliği olarak karşımızda durmaktadır.

3194'e dayalı olarak sürdürülen denetime ve katılımcılığa kapalı imar karar süreçlerindeki bu kurumsallaşmanın değiştirilmesi; imar planlarını kentsel rantın dağıtım aracı olarak gören anlayışların red edilmesi; en kalıcı zararlara neden olan İmar Afalarının olumsuzluklarının vurgulanmaması, özelleştirmeci ve yerelleştirmeci bakış açısıyla imar

ve afet hizmetlerindeki kamusal karakterin yok edilmesi taslağın önemli eksiklikleri arasındadır.

Mesleki açıdan taslağa baktığımızda, planlama sürecindeki Jeoloji Mühendisliği hizmetlerinin tanımlanması ve uygulanmasına yönelik önemli geri adımların atıldığı görülmektedir. Taslağın “aceleyle” yazımından kaynaklı olsa gerek, imar planına esas jeolojik-jeoteknik etüt raporları, mikrobölgeleme, parsel bazında jeolojik-jeoteknik etüt gibi olgulara taslakta yer verilmemiş ve bu olguların yerine afet terminolojisinde farklı anlam taşıyan kavramlar kullanılmaya çalışılmıştır.

Afet zararlarının azaltılması ve güvenli yerleşmeler için ilk adımın arazi kullanım planlarının hazırlanması ve yerseçimi kararları olduğu bilinmektedir. İmar planlarına ekonomik ve sosyal veriler kadar yön veren bir girdi de doğal çevredir. Doğal çevre; depremsellik, zemin özellikleri, morfoloji, erozyon, yeraltı suyu, sağlık riskleri yaratan kayaç mineral özellikleri, heyelanlar vb faktörleri açısından Jeoloji Mühendisliği araştırma ve uygulama alanında kalmaktadır.

Dolayısıyla yerleşim alanlarının seçimi ve planlamasında jeoloji en başta başvurulacak bilim dalıdır. Hazırlanacak bu planların afete dönüşebilecek tehlike ve riskleri, koruyucu önlemleri göstermesi gereklidir. Ancak taslakta jeolojik-jeoteknik verilerin planlamada kullanımı konusunda yeterli açıklığı taşımadığı görülmektedir.

Özellikle bir önceki taslakta belediyelerin Jeoloji Mühendisi ve diğer mühendislik, mimarlık ve şehir plancılığı meslek disiplinlerinin yerel yönetimlerde istihdamını zorunlu kılan düzenlemenin, bu son taslakta çıkartılmış olması ise anlaşılmalıdır.

Sonuç olarak, sağlıklı, güvenli, insan haklarına duyarlı, paylaşımcı bir yaşam çevresi tüm yurttaşların hakkı olup elde edilmesi için bütünleştirilmiş imar ve planlama yaklaşımının oluşturulmuş olması gerekir. Ancak karşımızda duran “ **Planlama ve İmar Kanunu Tasarısı Taslağı**”nın bu bütünselliği yakalayamadığı ve 3194 sayılı yasanın bir revizyonu olmanın ötesine geçemediği görülmektedir. Taslak bu haliyle, bir öncekinden oldukça geri noktalara düşmüştür.

TASARI MADDELERİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

(Oda Görüşü Orijinal Taslak Metni Üzerine İşlenmiştir. Kırmızı karakterde yazılanlar taslağa ilaveleri, üstü çizili olanlar çıkartılması gerekenleri göstermektedir)

Genel Hükümler-**Amaç Madde 1-** Bu Kanun, kentsel ve kırsal alanlarda arazi kullanımı, yerleşme ve yapılaşmanın plan, fen, sanat, sağlık ve çevre şartlarına uygun teşekkülünün sağlanmasını, afetlerin AFET ZARARLARININ azaltılmasını ve doğal, tarihi, kültürel çevrenin ve ekolojik sistemlerin korunmasını, DEMOKRATİK KATILIMCILIK VE KAMU YARARI İLKELERİNİN yaşatılmasını ve geliştirilmesini amaçlar.

GEREKÇE: *İmar Kanunu planlama sürecinin afet zararlarının azaltılmasını ve afetlere duyarlılığı, örgütlü yapıların ve yurttaşların demokratik katılımcılığına açıklığını ve planlamanın her aşamasında kamu yararının gözetilmesini AMAÇ başlığı altında*

vurgulaması gereklidir. Bu çerçevede yukarıdaki kavramların taslağa ilavesi uygun olacaktır.

Tanımlar

Madde 3- Bu Kanunda geçen terimlerden bazıları aşağıda tanımlanmıştır.

JEOLJİ HARİTASI: ONAYLI HALİHAZIR HARİTALAR ÜZERİNDE, ÖLÇEKLE UYUMLU DUYARLILIKTA, ARAZİNİN JEOLJİK, LİTOLOJİK VE YAPISAL ÖZELLİKLERİNİ GÖSTEREN VE NİTELİKSEL DÜZEYDE YERLEŞİME UYGUNLUK DURUMUNU İRDELEYEN VE MÜHENDİSLİK JEOLJİSİ HARİTALARI İLE JEOTEKNİK ÇALIŞMALARLA ALTLIK OLUŞTURAN, AÇIKLAMA RAPORU İLE BİR BÜTÜN OLAN HARİTADIR.

YERLEŞİME UYGUNLUK HARİTASI: PLANLAMA ÇALIŞMALARINDA, ÖLÇEĞİYLE UYUMLU OLARAK, ARAZİNİN ZEMİN ÖZELLİKLERİNİ, DİNAMİK DAVRANIŞLARINI, LİTOLOJİK, YAPISAL, HİDROJEOLJİK, JEOMORFOLOJİK, JEOMÜHENDİSLİK ÖZELLİKLERİNİ YERİNDE VE/VEYA LABORATUVAR DENEY, ANALİZ VE ARAŞTIRMA YÖNTEMLERİYLE ORTAYA KOYAN, HEYELAN, DEPREM, YANAL YAYILMA, SIVILAŞMA, TSUNAMİ, KAYA DÜŞMESİ, OTURMA, ŞİŞME, ÇÖKME, TAŞKIN, ÇİĞ DÜŞMESİ GİBİ AFET TEHLİKELERİNE KARŞI ZARAR AZALTMA ÖNLEMLERİNİ BELİRLEYEREK ARAZİNİN MÜHENDİSLİK JEOLJİSİ AÇISINDAN ARAZİ KULLANIM VE YERLEŞİME UYGUNLUK DEĞERLENDİRMESİNİ İÇEREN, PLANLAMAYI YÖNLENDİREN ONAYLI HALİHAZIR HARİTALARA İŞLENMİŞ, JEOLJİK-JEOTEKNİK RAPORU İLE BÜTÜNLÜK ARZEDEN BİR SENTEZ HARİTADIR.

Afet Haritaları : Planlamaya esas veri gruplarından biri olarak, planlama alanında oluşabilecek tüm afet tehlikelerini ortaya koyan, afet zarar ve risklerinin azaltılmasına yönelik önlemleri ve önerileri içeren ve raporu ile bir bütün olan farklı tür ve ölçeklerde hazırlanan haritalardır.

AFET HARİTASI: JEOLJİK HARİTALAR VE JEOLJİK- JEOTEKNİK ETÜT RAPORLARI DA KULLANILARAK DEPREM, YANGIN, SU BASKINI, YER KAYMASI, KAYA DÜŞMESİ, ÇİĞ, TASMAN, JEO-MEDİKAL GİBİ DOĞAL VE TEKNOLOJİK AFETLERE MARUZ, AFETE UĞRAMIŞ YADA AFET ETKİSİNE AÇIK ALANLARA AİT HARİTA BİLGİLERİNİN ONAYLI HALİHAZIR HARİTALAR ÜZERİNE BÜTÜNLEŞTİRİLEREK İŞLENMESİ İLE ELDE EDİLEN VE RAPORU İLE BİR BÜTÜN OLUŞTURAN, PLANLAMA ALANINDA OLUŞABİLECEK TÜM AFET RİSKLERİNİ ORTAYA KOYAN VE AFET ZARARLARININ AZALTILMASINA YÖNELİK ALAN KULLANIM KARAR ÖNERİLERİNİ DE İÇEREN PLANLAMAYA ESAS TEŞKİL EDEN HARİTADIR.

BİNA: İÇİNDE YAŞAMAK VEYA ÇEŞİTLİ EYLEM VE İŞLEVLERİ GERÇEKLEŞTİRMEK ÜZERE İNŞA EDİLEN VE RİSK DERESESİNE GÖRE KATEGORİLENDİRİLMİŞ YAPIDIR.

PARSEL BAZINDA JEOLJİK-JEOTEKNİK ETÜT

(ZEMİN ETÜDÜ) :

RUHSATA ESAS STATİK PROJELERİN VEYA YAPI VE/VEYA ZEMİN GÜÇLENDİRMELERİ PROJELERİNİN HAZIRLANMASINDAN ÖNCE, İMAR PLANINA ESAS JEOLJİK-JEOTEKNİK ETÜT RAPORLARINDAKİ VERİLERİN YÖNLENDİRİCİLİĞİNDE, İNŞAAT ALANINDA YAPIYA ETKİYECEK AFET TEHLİKELERİNE KARŞI EURUCODE-7 KAPSAMINDA YAPILACAK YERİNDE VE/VEYA LABORATUARDA YAPILACAK DENEYLERİ, ANALİZLERİ VE SONUÇLARI İLE HESAPLAMALARI KAPSAYAN ETÜTTÜR.

GEREKÇE: Taslağın TANIMLAR başlığı altında planlama uygulamasında ihtiyaç duyulan ve bir önceki taslakta da yer verilen bazı tanımlara ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Bu kapsamda parsel bazında jeolojik-jeoteknik etüt, Yerleşime Uygunluk Haritası, Bina, Jeoloji Haritası gibi bazı Tanımların taslağa ilave edilmesi uygun olacaktır.

Diğer yandan taslakta AFET HARİTALARI 'na yönelik yapılan tanımlamanın da uygulamada karşılık yaratabilecek özellikte olduğu görülmüştür. Literatürde ve uygulamada AFET HARİTALARI kavramı, küçük ölçekte (1/25000 ve daha küçük) hazırlanan özel haritalar için kullanılmakta olup planlama açısından kullanımında bazı kısıtlar söz konusudur. Genel olarak üst ölçek (çevre düzeni, bölge planları vb) planlamayı yönlendiricilik işlevine sahiptir.